

УДК 387:37.06.018.32

ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Платонова О.Г.

У статті розглядається проблема підготовки майбутніх соціальних працівників та соціальних педагогів до професійної діяльності в установах соціальної сфери. Ключові слова: соціальний педагог, соціальний працівник, практична підготовка, професійна підготовка, абітурієнт.

В статье рассматривается проблема подготовки будущих социальных работников и социальных педагогов к профессиональной деятельности в учреждениях социальной сферы. Ключевые слова: социальный педагог, социальный работник, практическая подготовка, профессиональная подготовка, абитуриент.

The article addresses the problem of preparation of future social workers and social pedagogues for professional activities in institutions of the social sphere. Key words: social pedagogue, social worker, practical training, professional preparation, university/college entrant.

Складний і багатогранний процес відродження національної освіти в контексті євроінтеграції України до світового простору висуває особливі вимоги до системи підготовки висококваліфікованих спеціалістів у вищій педагогічній школі. В умовах гуманізації освіти уваги потребує розробка та впровадження інноваційних форм і методів з метою якісної підготовки майбутніх фахівців до практичної роботи у соціальній сфері.

У підготовці соціального педагога до роботи актуальними є інноваційні підходи в організації саме практичної підготовки, яка згідно зарубіжного досвіду та практики підготовки таких фахівців повинна займати домінуюче місце. В цьому впевнені і викладачі кафедри соціальної педагогіки Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка.

Аналіз праць учених, а також досвід професійно-практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів свідчить, що інтегративної цілісної концепції досі не створено. Проблема професійної підготовки працівників соціальної сфери – соціальних педагогів та соціальних працівників є предметом вивчення багатьох дослідників. Такий інтерес до вказаної проблематики не є випадковим на сучасному етапі розвитку суспільних умов, є логічним, бо йдеться про задоволення наявних потреб суспільства у підготовці фахівців нового типу. Так, проблемі формування системи підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів значну увагу приділяли Б.С.Кобзар, В.М.Оржеховська, Н.Г.Никало,

Г.М.Сагач та ін. Багатоаспектність соціально-педагогічної роботи доведена у дослідженнях С.П.Архипової, Н.В.Заверико, І.Д.Зверевої, А.Й.Капської, О.В.Киричука, Г.М.Лактіонової та ін. Різні аспекти підготовки фахівців з соціальної педагогіки розглянуто у дослідженнях А.Й.Капської, І.Миговича, Л.І.Міщик, В.А.Поліщук та ін.

Аналіз рівня підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників свідчить, що практика є органічним доповненням теоретичних курсів, що вивчаються студентами. Вона сприяє розвитку реалістичного підходу до майбутньої діяльності, допомагає студентам краще усвідомити сутність майбутньої професії і знайти своє місце в ній. Формуючи свою систему наскрізної практики протягом усього періоду навчання в університеті, ми використали досвід провідних вишів України, в яких підготовка соціальних педагогів до роботи у соціальній сфері здійснюється більш тривалий час.

Але можна зазначити, що деякі проблеми практичної підготовки виявляються загальними для багатьох вишів. На нашу думку, практична підготовка майбутніх фахівців до роботи у соціальній сфері повинна починатися з відбору абітурієнтів та їх довшівської підготовки.

З огляду на специфічність й універсальність цієї професії чітко виділяються головні вимоги до особистості спеціалістів, що не дає можливості проникнення у цю соціально значущу роботу й спеціальність випадкових людей. Отже, професія соціального педагога вимагає від людини особли-

вих морально-духовних якостей, без яких неможлива соціальна робота: терпимість, милосердя, співчуття, безкорисливість та гуманізм. Тому допрофесійна підготовка орієнтує учнів на розвиток професійно необхідних морально-етичних якостей. Вона повинна здійснюватися в умовах педагогічних класів загальноосвітніх шкіл та середніх закладів інших типів. Метою навчання учнів є їх профорієнтація на професію соціального педагога; профвідбір найбільш здібних учнів, які виявили себе під час навчання, організації виховної, культурно-дозвілєвої діяльності, у волонтерському русі та позашкільній роботі.

У ході цієї роботи здійснюється вирішення таких завдань:

1. Ознайомлення учнів із специфікою професії “соціальний педагог” і “соціальний працівник”.

2. Знайомство з історією розвитку соціально-педагогічної діяльності, видатними зарубіжними й українськими вченими-педагогами та працівниками соціальної сфери.

3. Вивчення професіограми соціального педагога й соціального працівника.

4. Виявлення можливостей кожного учня й співвідношення їх із вимогами, які висуваються до професії соціального педагога.

5. Отримання знань про деякі педагогічні закономірності, практичні уміння й навички ведення та організації виховної роботи у соціально-педагогічній сфері.

6. Здійснення волонтерської діяльності протягом усього терміну навчання.

Важливим доповненням до реалізації програми роботи педагогічного класу є рольові та ділові ігри, які допомагають формувати й діагностувати наявність комунікативної компетентності учнів.

Рольові ігри допомагають вирішувати конфліктні ситуації, але за умови виконання кожним учасником певної соціальної ролі і згідно з її особливостями вести у спілкуванні свою лінію.

У діловій грі, на відміну від рольової, основна увага зосереджується на інструментальному аспекті і майже не йде мова про міжособистісні відносини. Учень виконує дії, які несуть у собі ознаки як навчальної, так і професійної діяльності.

Відповідна спрямованість допрофесійної підготовки дає можливість реалізувати в ній три основні компоненти:

- освітній, спрямований на розвиток загальнокультурного рівня, пізнавальних інтересів учнів;

- психолого-педагогічний, спрямований на соціальне виховання і соціальну роботу як професійну діяльність, ознайомлення з соціально-педагогічними технологіями роботи;

- спеціалізований, спрямований на різноманітну діяльність юного соціального педагога (милосердя, фізична культура й здоров'я, культурно-дозвілєва, історико-краєзнавча, соціальний захист та ін.).

Крім умінь і навичок, отриманих у процесі навчання і безпосередньої діяльності важливим компонентом допрофесійної підготовки старшокласників є їх активна участь у діяльності соціально-психологічної служби школи. Соціальна активність є однією з важливих професійних функцій соціального педагога. Здійснюючи посильну допомогу шкільному

психологу, соціальному педагогу, педагогам-організаторам, батьківському комітету, раді профілактики школи учні педагогічного класу отримують навички взаємодії з різними соціальними інститутами, які беруть чи можуть брати участь у виховному процесі, а також навички навчання “рівний рівному”.

Проїшовши навчання в таких класах у абітурієнта на час вступу до ВНЗ вже частково будуть сформовані деякі знання і уміння як усвідомлені засоби розв'язання пізнавальних і професійних завдань, в основі яких лежить готовність до різних видів практичної діяльності.

Доцільним є включення учнів шкіл у співпрацю зі студентами під час волонтерської діяльності, або реалізації ними різноманітних соціальних програм спільно з громадськими організаціями.

Прикладом такої співпраці є участь студентів спеціальності “Соціальна педагогіка” психолого-педагогічного факультету Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка у реалізації програми “Освіта проти наркотиків”, що здійснювалася у 20-ти школах м.Чернігова упродовж майже п'яти років.

“Освіта проти наркотиків” включала вісім базових уроків. Програма була спрямована на реалізацію такої мети:

- донести до учнів базові знання про негативний вплив наркотиків на людину не лише у фізичному, а й емоційному, соціальному, економічному аспектах життя;

- формувати готовність учнів до прийняття власних рішень, протистояти маніпуляціям та тиску з боку, дати опір насильству;

- навчити альтернативам щодо наркотиків, повноцінному життю без них.

Саме практична соціально-педагогічна діяльність вимагає використання активних методів навчання з інноваційним підходом, сутність яких у тому, що навички соціальної роботи можливо удосконалювати занурившись у відповідне соціальне середовище, якими є загальноосвітні заклади, соціальні інституції, визначені нами як бази практики. І відповідно, на нашу думку, на часі проблема збільшення частки практичної підготовки у навчальному плані соціального педагога. Особливо це стосується безвідривних практик, які були перетворені у не зовсім суттєве доповнення до навчального процесу. Адже саме практика, яка здійснюється паралельно з теоретичною підготовкою і стає тим соціально-професійним середовищем, у якому постійно перебуває студент, занурюючись у різноманітні проблеми. Це дає можливість формувати уміння і відпрацьовувати навички, моделювати ситуації для практичних та лабораторних занять з фахових навчальних курсів, та ефективно використовувати найближче оточення студента.

Цьому сприяє і залучення провідних спеціалістів соціальних служб до розробки робочих програм навчальних курсів професійного спрямування, організації роботи з волонтерами.

Таким чином можна стверджувати, що уміння майбутніх студентів оцінити свій рівень особистісної готовності до роботи в соціальній сфері дозволить їм реально оцінити свою фахову спрямованість.

Література

1. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога / Л. М. Завацька. – К. : Видавничий дім "Слово", 2008. – 240 с.
2. Капська А. Й. Технології соціально-педагогічної роботи : навч. посіб. / А. Й. Капська. – К., 2000.
3. Комунікативна професійна компетентність як умова взаємодії соціального працівника з клієнтом / за ред. А. Й. Капської. – К. : ДЦССМ, 2003.
4. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. / О. М. Пехота, В. Д. Будак, І. В. Старева, К. Ф. Нор, В. І. Шуляр, І. М. Михайлицька, І. В. Манькусь, Т. В. Тихонова, О. Є. Олексик, О. І. Галицький ; за ред. І. А. Зязюна, О. П. Пехоти. – К. : Видавництво А.С.К., 2003.